

การประยุกต์หลักอริยสัจ 4 กับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน Applying the Four Noble Truths to Problem-Based Learning

ชิสา กันยาวิริยะ¹ และ สิริพันธ์ กันยาวิริยะ²

Chisa Gunyaviriya¹ and Sirin Gunyaviriya²

^{1,2}สาขาวิชาปรัชญาและจริยศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

^{1,2}Philosophy and Ethics Program, Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: ¹chisa.gu@ssru.ac.th

²sirin.cnt@hotmail.com

Received: November 9, 2024; Revised: November 26, 2024; Accepted: November 26, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เอกสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อประยุกต์หลักอริยสัจ 4 กับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า หลักอริยสัจ 4 ซึ่งประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มจากการให้ผู้เรียนตระหนักถึงปัญหาหรือ “ทุกข์” ที่เป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ ตามด้วยการค้นหาสาเหตุหรือ “สมุทัย” เพื่อวิเคราะห์ต้นเหตุของปัญหา จากนั้นนำเสนอแนวทางการแก้ไขที่เป็นไปได้ในลักษณะ “นิโรธ” และสุดท้ายคือการนำเสนอแนวทางเหล่านั้นไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบหรือ “มรรค” ซึ่งกระบวนการนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังส่งเสริมการพัฒนาทางด้านจิตใจและจริยธรรม อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินชีวิตในโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานด้วยหลักอริยสัจ 4 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของหลักปรัชญาทางพระพุทธศาสนาในการสนับสนุนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ โดยการประยุกต์ใช้หลักการอริยสัจ 4 สามารถแบ่งออกเป็นขั้นตอนตามหลักอริยสัจ 4 ได้แก่ 1) การระบุและทำความเข้าใจปัญหา (ทุกข์) 2) การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา (สมุทัย) 3) การหาแนวทางแก้ไขและคาดหวังผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ (นิโรธ) 4) การวางแผนและดำเนินการแก้ไขอย่างเป็นระบบ (มรรค) ในการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ช่วยให้ผู้เรียนไม่เพียงเข้าใจวิธีการแก้ปัญหาด้านวิชาการ แต่ยังเข้าใจต้นเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาลักษณะที่ครอบคลุมด้านจิตใจและพฤติกรรมด้วย องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ “การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานด้วยหลักอริยสัจ 4” ประกอบด้วย 1) การระบุและทำความเข้าใจปัญหา (ทุกข์) 2) การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา (สมุทัย) 3) การหาแนวทางแก้ไขและคาดหวังผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ (นิโรธ) 4) การวางแผนและดำเนินการแก้ไขอย่างเป็นระบบ (มรรค)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน, อริยสัจ 4, การประยุกต์

Abstract

This research article was a qualitative study using document analysis, aiming to apply the Four Noble Truths to problem-based learning (PBL). The findings revealed that the Four Noble Truths- comprising Dukkha (suffering), Samudaya (cause of suffering), Nirodha (cessation of suffering), and Magga (path to the cessation of suffering)-could be effectively integrated into the PBL process. The process began with encouraging students to recognize the problem or “Dukkha” as the starting point of learning, followed by identifying the cause or “Samudaya” to analyze the root of the problem. Next, possible solutions were presented in the form of “Nirodha,” and, finally, those solutions were systematically implemented through. “Magga.” This approach not only enabled students to solve various problems effectively but also promoted mental and ethical development, which is essential for navigating a constantly changing world. The new knowledge derived from this study included problem-based learning with the Four Noble Truths, which demonstrated the potential of Buddhist philosophy in supporting practical learning. The application of the Four Noble Truths was divided into the following stages: 1) identifying and understanding the problem (Dukkha), 2) analyzing the cause of the problem (Samudaya), 3) determining solutions and setting desirable outcomes (Nirodha), and 4) planning and implementing solutions systematically (Magga) in PBL. This approach helped students not only to understand methods of academic problem-solving but also to comprehend the causes and comprehensive solutions involving mental and behavioral aspects. The new knowledge derived from this research includes “Problem-Based Learning with the Four Noble Truths,” consisting of: 1) identifying and understanding the problem (Dukkha), 2) analyzing the cause of the problem (Samudaya), 3) determining solutions and setting desirable outcomes (Nirodha), and 4) planning and implementing solutions systematically (Magga).

Keywords : Problem-Based Learning, the Four Noble Truths, Applying

บทนำ

ในปัจจุบัน สังคมทั่วโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม รวมถึงความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาและการพัฒนาประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งเป็นที่มาของการกำหนดกรอบการศึกษาผ่านพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 เพื่อรองรับความท้าทายที่เกิดขึ้น มาตรา 4 ของ

พระราชบัญญัตินี้ได้ให้คำนิยามของ “การศึกษา” ว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของบุคคลและสังคม โดยผ่านการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์องค์ความรู้ และการจรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ (ชยาภา คำเมรี และคณะ, 2565)

อย่างไรก็ดี การที่จะบรรลุถึงเป้าหมายดังกล่าว ผู้สอนและผู้เรียนจำเป็นต้องก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (เบญจวรรณ ฌโนมชยธวัช, 2559) โดยการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Kay, 2010) พร้อมทั้งเน้นการประยุกต์ใช้ทักษะและความรู้ในสถานการณ์จริง ซึ่งช่วยให้การเรียนรู้ที่มีความหมายและเชื่อมโยงกับโลกจริง การศึกษาในรูปแบบนี้จะช่วยพัฒนาทั้งในด้านความรู้และการคิดวิเคราะห์ ทำให้ผู้เรียนพร้อมเผชิญกับความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกแห่งความจริง

เพื่อให้การศึกษาเกิดผลลัพธ์ที่ตรงตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติ แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน หรือ Problem-Based Learning (PBL) ได้รับการยอมรับว่าเป็นวิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง การจัดการเรียนรู้ด้วย PBL ไม่เพียงแต่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาวิชาการอย่างลึกซึ้ง แต่ยังช่วยให้พวกเขาพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกันเป็นทีม (พระพันธ์วัฒน์ ธรรมพจนโน (ภูมิรัง) และวิทยา ทองดี, 2565) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งสร้างความเข้าใจและแสวงหาแนวทางแก้ปัญหาจากการใช้ปัญหาเป็นจุดตั้งต้นของกระบวนการเรียนรู้และเป็นตัวกระตุ้นการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาด้วยการใช้เหตุผล และการสืบค้นหาข้อมูล เพื่อเข้าใจกลไกที่เกี่ยวข้องกับตัวปัญหาทั้งหมด รวมทั้งคิดวิธีการแก้ปัญหามี 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนกำหนดปัญหา ขั้นทำความเข้าใจกับปัญหา ขั้นดำเนินการศึกษาค้นคว้า ขั้นสังเคราะห์ความรู้ ขั้นสรุปและประเมินค่าของคำตอบ ขั้นนำเสนอและประเมินผลงาน (มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2554)

ในขณะเดียวกัน หลักอริยสัจ 4 ในพระพุทธศาสนาซึ่งประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค เป็นกระบวนการแก้ปัญหาที่มีลักษณะเชิงปรัชญาและจิตวิทยา โดยเน้นการทำความเข้าใจถึงธรรมชาติของปัญหา ค้นหาสาเหตุ รู้จักวิธีดับทุกข์ และพัฒนาหนทางในการแก้ไขให้ถึงสภาพที่พ้นทุกข์ หลักอริยสัจ 4 จึงไม่ได้เป็นเพียงแต่เป็นกรอบการแก้ปัญหาทางจิตใจและการใช้ชีวิต แต่ยังสามารถนำมาปรับใช้ในการจัดการปัญหาในด้านอื่น ๆ ได้อย่างเป็นระบบ ทำให้ผู้เรียนได้ประสบและทราบวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยตัวของผู้เรียนเองผ่านการคิดเป็นทำเป็นด้วยตัวเอง (จิตต์ภิญญา ชุมสาย ณ อยุธยา, 2562)

การประยุกต์หลักอริยสัจ 4 กับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นแนวทางที่น่าสนใจ เนื่องจากหลักอริยสัจ 4 สามารถช่วยให้ผู้เรียนไม่เพียงแต่แก้ปัญหาทางวิชาการ แต่ยังมีพัฒนาตนเองในมิติด้านจิตใจและจริยธรรม โดยการเรียนรู้แบบ PBL ที่ผสมผสานหลักการของอริยสัจ 4 จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเชิงลึกถึงต้นเหตุของปัญหา ฝึกการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ และพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทำให้สามารถเผชิญกับปัญหาได้อย่างมั่นคงและมีสติมากขึ้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาทักษะชีวิต (Life Skills) ที่สำคัญต่อการใช้ชีวิตในโลกยุคใหม่

ความน่าสนใจในการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักอริยสัจ 4 กับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน” นี้เกิดจากการผสมผสานระหว่างปรัชญาและหลักการทางพระพุทธศาสนากับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสมัยใหม่ หลักอริยสัจ 4 ซึ่งประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค เป็นกระบวนการในการแก้ปัญหาที่มุ่งเน้นการทำความเข้าใจถึงต้นตอของปัญหาและแนวทางในการดับทุกข์อย่างเป็นระบบ คล้ายคลึงกับแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ที่เน้นให้ผู้เรียนเผชิญหน้ากับปัญหาจริง สืบค้นหาเหตุและผลของปัญหาและหาวิธีการแก้ไขอย่างสร้างสรรค์

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง “การประยุกต์หลักอริยสัจ 4 กับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน” เหตุผลก็เพราะการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการจัดการเรียนรู้แบบ PBL อาจช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทั้งในด้านการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) และการเข้าใจตนเองและโลกในมุมมองที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในด้านการรู้เท่าทันปัญหาและหาวิธีจัดการกับปัญหาได้อย่างยั่งยืน การวิจัยนี้ยังมีความสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาความรู้และทักษะในศตวรรษที่ 21 เช่น การแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพและความคิดสร้างสรรค์ ผ่านกระบวนการที่ช่วยเสริมสร้างทั้งสติ สมาธิ และปัญญา ทำให้ผู้เรียนสามารถนำการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอริยสัจ 4 กับ PBL ยังเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ที่จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานมีความหมายและผลลัพธ์ที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ทำให้ผู้เรียนไม่เพียงแต่ได้รับความรู้เชิงวิชาการ แต่ยังพัฒนาทักษะชีวิต (Life Skills) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการเผชิญกับความท้าทายของโลกสมัยใหม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประยุกต์หลักอริยสัจ 4 กับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เอกสาร ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักอริยสัจ 4 และการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. นำประเด็นที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อสังเคราะห์แนวทางประยุกต์หลักอริยสัจ 4 กับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน
3. สรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย
4. สรุปผล อภิปรายผล และเสนอแนะ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการประยุกต์หลักอริยสัจ 4 กับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์หลักอริยสัจ 4 กับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL) มีผลในการพัฒนาทักษะและกระบวนการคิดของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการแก้ปัญหา การวิเคราะห์เชิงลึก และการคิดอย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นถึงข้อดีหลัก ๆ ดังนี้

1. การตระหนักรู้และการระบุปัญหา (ทุกข์) การนำหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์ใช้ในการเริ่มต้นกระบวนการ PBL ช่วยให้ผู้เรียนสามารถระบุและทำความเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดีขึ้น โดยไม่เพียงแต่เข้าใจปัญหาในแง่มุมของเนื้อหาวิชา แต่ยังสามารถเชื่อมโยงปัญหานั้นกับประสบการณ์ชีวิตและปัญหาทางสังคมได้อย่างมีความหมาย การระบุปัญหาที่ถูกต้องทำให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นทุกข์ในเชิงลึกและเตรียมพร้อมสำหรับการหาทางออกที่เหมาะสมในขั้นตอนถัดไป

2. การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา (สมุทัย) การศึกษาครั้งนี้พบว่า การใช้หลักสมุทัยช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาได้ดียิ่งขึ้น โดยการวิเคราะห์ปัญหาทั้งในแง่ของปัจจัยภายนอกและภายใน กระบวนการนี้ทำให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ได้หลายมุมมอง และสามารถระบุแหล่งที่มาของปัญหาผ่านการถกเถียงและการอภิปรายร่วมกันในกลุ่ม

3. การหาแนวทางแก้ไขและคาดหวังผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ (นิโรธ) การประยุกต์หลักนิโรธในกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานช่วยให้ผู้เรียนไม่เพียงแต่คาดหวังผลลัพธ์ในด้านการแก้ปัญหาเท่านั้น แต่ยังเน้นการพัฒนาแนวทางที่ยั่งยืนและมีคุณค่าทางจริยธรรม โดยคำนึงถึงการพ้นจากทุกข์และผลลัพธ์ที่นำไปสู่ความสุขที่ยั่งยืน การหาแนวทางแก้ไขภายใต้กรอบของหลักนิโรธทำให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นผลลัพธ์ที่ไม่ใช่แค่การแก้ปัญหาชั่วคราว แต่ยังเป็นการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาในระยะยาว

4. การวางแผนและดำเนินการแก้ไขอย่างเป็นระบบ (มรรค) ขั้นตอนสุดท้ายในการประยุกต์หลักอริยสัจ 4 กับ การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน คือ การวางแผนและดำเนินการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ ซึ่งสามารถช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะในการจัดการและแก้ไขปัญหที่ซับซ้อนได้ โดยการนำเสนอแนวทางที่มีระเบียบและมีการดำเนินการที่เหมาะสมกับสถานการณ์จริง การใช้มรรคในการวางแผนและดำเนินการช่วยให้ผู้เรียนสามารถบูรณาการความรู้จากทั้งทฤษฎีและปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

การประยุกต์หลักอริยสัจ 4 กับกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ในเชิงลึกทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ การศึกษาในครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นว่าการนำหลักอริยสัจ 4 มาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นระบบ และมีความยั่งยืน นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาผู้เรียนในด้านการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจที่มีคุณธรรม รวมทั้งการปรับตัวในการแก้ปัญหาที่มีความซับซ้อนในชีวิตจริง

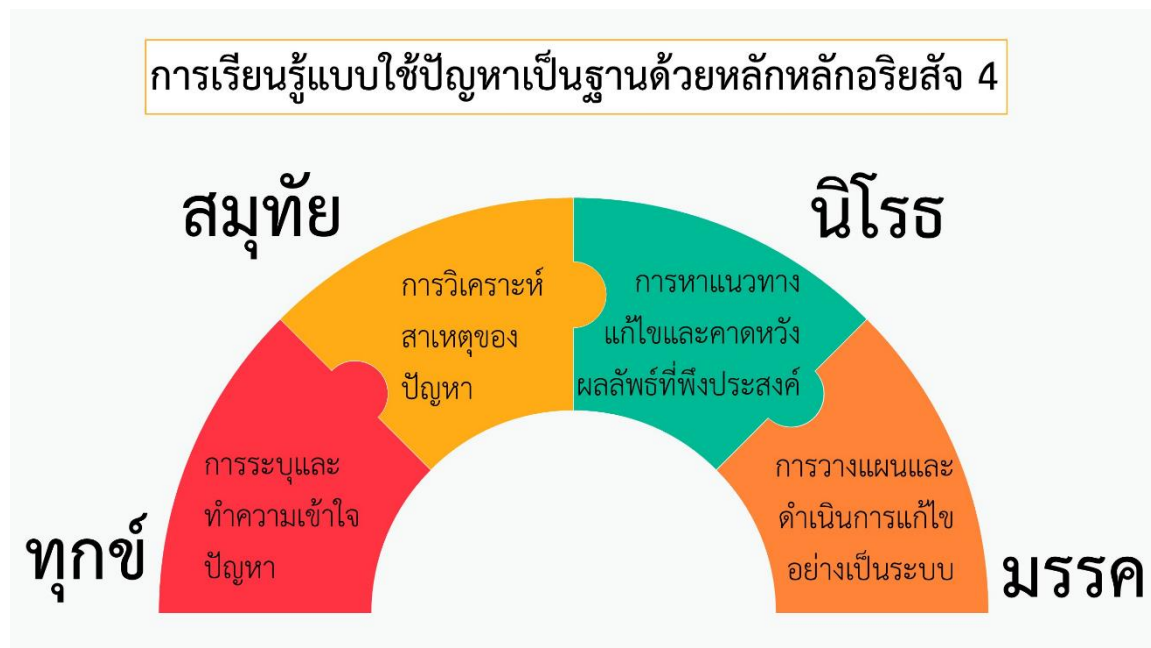
อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ สามารถอภิปรายผลได้ตามลำดับ ดังนี้ การประยุกต์หลักอริยสัจ 4 กับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL) มีผลในการพัฒนาทักษะและกระบวนการคิดของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการแก้ปัญหา การวิเคราะห์เชิงลึก และการคิดอย่างเป็นระบบ ได้แก่ 1) การตระหนักรู้และการระบุปัญหา (ทุกข์) 2) การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา (สมุทัย) 3) การหาแนวทางแก้ไขและคาดหวังผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ (นิโรธ) และ 4) การวางแผนและดำเนินการแก้ไขอย่างเป็นระบบ (มรรค) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เรียนเริ่มต้นด้วยการรับรู้ถึงปัญหาหรือความท้าทายที่ตนเผชิญในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการพัฒนาความตระหนักรู้ตนเองและบริบทของปัญหานั้นอย่างลึกซึ้งโดยมีผู้สอนทำหน้าที่กำหนดและนำเสนอปัญหาอย่างละเอียด หลังจากระบุปัญหาแล้ว ผู้เรียนฝึกการวิเคราะห์และแยกแยะถึงสาเหตุเบื้องหลังของปัญหานั้น กระบวนการคิดวิเคราะห์นี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยมีผู้สอนใช้คำถามเร้าให้ผู้เรียนคิดและแสดงความคิดเห็น ผู้เรียนพิจารณาแนวทางในการแก้ปัญหาโดยคาดหวังผลลัพธ์ที่ต้องการ โดยมีผู้สอนใช้เทคนิคการแบ่งงานและกระบวนการกลุ่มเสนอแนะให้ผู้เรียนทำการจดบันทึกข้อมูล ผู้เรียนจัดทำแผนการปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอนและลงมือแก้ไขปัญหตามแนวทางที่วางไว้ การปฏิบัติตามแผนที่ชัดเจนส่งผลให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์และพัฒนาทักษะการจัดการตนเอง โดยมีผู้สอนให้คำแนะนำ กระตุ้นให้เกิดการซักถามภายในชั้นเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2545) อธิบายขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามหลักการของอริยสัจ 4 ไว้ดังนี้ 1) การกำหนดปัญหา (ขั้นทุกข์) ในขั้นนี้ผู้สอนจะทำหน้าที่ในการกำหนดและนำเสนอปัญหาอย่างละเอียดพยายามให้ผู้เรียนทำความเข้าใจปัญหาที่ตรงกัน โดยผู้สอนทำการอธิบาย หรือสร้างเหตุการณ์จำลอง อีกทั้งโน้มน้าวเร้าความรู้สึกให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหานั้น ๆ ผู้สอนช่วยผู้เรียนพิจารณาปัญหที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง โดยผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลายและทั่วถึง และเขียนแสดงความคิดเห็นทั้งหมดบนกระดาน และพยายามให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในห้องเรียนทุกคน โดยผู้สอนอาจใช้สื่อที่เหมาะสม ประกอบการนำเสนอปัญหาให้สมจริง และให้ผู้เรียนทุกคนร่วมมือกันช่วยกันแก้ไขปัญหานั้น ๆ 2) ตั้งสมมติฐาน (ขั้นสมุทัย) ผู้สอนใช้คำถามเร้าให้ผู้เรียนคิดและแสดงความคิดเห็น ถึงสาเหตุของปัญหาที่ยกมากล่าวในขั้นต้นว่าปัญหานั้นมีอะไรบ้าง ผู้สอนอธิบายเชื่อมโยงเหตุผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ เปิดโอกาสและกระตุ้นผู้เรียนให้แสดงความคิดเห็น โดยให้ผู้เรียนเขียนข้อความเหล่านั้นบนกระดานเป็นข้อ ๆ 3) ทดลองและเก็บข้อมูล (ขั้นนิโรธ) ผู้สอนใช้เทคนิคการแบ่งงาน และกระบวนการกลุ่ม และเสนอแนะให้ผู้เรียนทำการจดบันทึกข้อมูล 4) วิเคราะห์ข้อมูล (ขั้นมรรค) ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลที่จดบันทึก 5) การสรุปผล (ขั้นมรรค) เป็นการช่วยกันสรุปความคิดของผู้เรียนแต่ละคน นอกจากนี้ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น โดยผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นให้ข้อมูลย้อนกลับ ทบทวนความสำคัญ สรุป เชื่อมโยงข้อคิดเห็นของผู้เรียน และบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ลงบนกระดาน และสอดคล้องกับ อังคณา ตุงคะสมิต (2559) อธิบายการประยุกต์หลักอริยสัจ 4 กับกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานที่สำคัญมี 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นกระตุ้นความสนใจ เป็นขั้นการสร้างสิ่งซึ่งเร้าให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ โดยควรเริ่ม

จากการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนก่อน ควรสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองไม่เครียดเพื่อผู้เรียนเกิดความพร้อมในการเรียนรู้ จากนั้นจับกลุ่มผู้เรียนด้วยวิธีการคละความสามารถ ขั้นที่ 2 ขั้นกำหนดปัญหา เป็นขั้นการเลือกกำหนดปัญหาที่จะศึกษา ซึ่งต้องเริ่มจากความสนใจของผู้เรียน ซึ่งผู้สอนเป็นผู้พบปัญหาแล้วพยายามให้ผู้เรียนได้เลือกศึกษาปัญหาที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของผู้เรียน ขั้นที่ 3 ขั้นวางแผน เป็นขั้นที่ผู้สอนให้ผู้เรียนร่วมกันเขียนโครงร่างของโครงการโดยผู้สอนใช้การสนทนาประกอบที่แสดงขั้นตอนของโครงการเพื่อให้เกิดความชัดเจนในภาพรวมของโครงการแต่ละขั้นอย่างต่อเนื่อง ขั้นที่ 4 ขั้นลงมือปฏิบัติ เป็นขั้นที่มีความสำคัญมาก คือ การดำเนินการหรือลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ในขั้นที่ 3 ผู้สอนต้องให้การเสริมแรงและสนับสนุนให้ผู้เรียนเลือกวิธีการตามที่ต้องการแต่ต้องอยู่บนพื้นฐานของการนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปและนำเสนอ เป็นการให้ผู้เรียนสรุปข้อมูลจากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์เป็นผลงาน นำเสนอข้อมูลและเผยแพร่ข้อมูล โดยผู้เรียนสามารถนำเสนอในส่วนที่เป็นกระบวนการ วิธีการ ขั้นตอนและผลลัพธ์หรือผลที่ได้จากการศึกษา ผู้สอนควรให้คำแนะนำกระตุ้นให้เกิดการซักถามภายในชั้นเรียน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ “การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานด้วยหลักหลักอริยสัจ 4” โดยสามารถอธิบายเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานด้วยหลักหลักอริยสัจ 4

จากแผนภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า “การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานด้วยหลักหลักอริยสัจ 4” เป็นการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานหลักอริยสัจ 4 กับการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของหลักปรัชญาทางพระพุทธศาสนาในการสนับสนุนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ โดยการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ช่วยให้ผู้เรียนไม่เพียงเข้าใจวิธีการแก้ปัญหาทางวิชาการ แต่ยังเข้าใจต้นเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาในลักษณะที่ครอบคลุมด้านจิตใจและพฤติกรรมด้วย

องค์ความรู้นี้ชี้ให้เห็นว่ากระบวนการ PBL สามารถแบ่งออกเป็นขั้นตอนตามหลักอริยสัจ 4 ได้แก่

1) การระบุและทำความเข้าใจปัญหา (ทุกข์) ในขั้นตอนแรกของการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ผู้เรียนต้องเริ่มต้นด้วยการระบุและทำความเข้าใจปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งในบริบทของหลักอริยสัจ 4 การระบุปัญหานี้เปรียบเสมือนการรับรู้ “ทุกข์” หรือความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์นั้น ๆ การทำความเข้าใจในปัญหาทำให้ผู้เรียนสามารถตระหนักถึงปัญหาได้อย่างชัดเจนและเริ่มกระบวนการเรียนรู้เพื่อการแก้ไขต่อไป

2) การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา (สมุทัย) เมื่อผู้เรียนได้ระบุปัญหาหรือความทุกข์แล้ว ขั้นตอนถัดไปคือการวิเคราะห์หาสาเหตุหรือ “สมุทัย” ของปัญหานั้น ๆ ซึ่งการวิเคราะห์นี้ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจถึงต้นตอและปัจจัยที่เป็นสาเหตุของปัญหา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการหาทางออกที่เหมาะสม โดยการเข้าใจในสาเหตุจะทำให้การหาวิธีแก้ไขมีความมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3) การหาแนวทางแก้ไขและคาดหวังผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ (นิโรธ) ในขั้นตอนนี้ ผู้เรียนจะเริ่มคิดหาทางแก้ไขปัญหาหรือหาวิธีที่สามารถนำไปสู่การลดหรือการหมดไปของปัญหานั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับหลัก “นิโรธ” ที่เป็นการสิ้นสุดหรือการหลุดพ้นจากทุกข์ โดยการนำเสนอกระบวนการแก้ไขจะต้องเป็นทางเลือกที่สามารถคาดหวังผลลัพธ์ที่ดีและยั่งยืนได้

4) การวางแผนและดำเนินการแก้ไขอย่างเป็นระบบ (มรรค) ในขั้นตอนสุดท้าย ผู้เรียนจะต้องวางแผนและดำเนินการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ โดยต้องเลือกแนวทางที่มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในสถานการณ์จริง ซึ่งสอดคล้องกับหลัก “มรรค” ที่เป็นแนวทางการปฏิบัติที่สามารถนำไปสู่การพ้นจากทุกข์ได้ การดำเนินการนี้จะต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบและปฏิบัติในลำดับขั้นที่ถูกต้อง เพื่อให้ผลลัพธ์ที่ได้มีประสิทธิภาพสูงสุด

การประยุกต์หลักอริยสัจ 4 ในกระบวนการ PBL ทำให้กระบวนการเรียนรู้ไม่เพียงแต่เป็นการแก้ปัญหาทางวิชาการ แต่ยังช่วยส่งเสริมการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และการสร้างความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างปัญหากับการพัฒนาตนเองในทางจิตใจและจริยธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการประยุกต์ใช้ “การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานด้วยหลักอริยสัจ 4” ควรพิจารณาในหลายด้านเพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้และพัฒนานักเรียนได้อย่างยั่งยืน ดังนี้

1. สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาและบูรณาการหลักสูตรที่เน้นการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับหลักอริยสัจ 4 เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้เข้ากับชีวิตประจำวันและพัฒนาทักษะเชิงปฏิบัติได้ดีขึ้น

2. ควรมีการจัดอบรมและพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้และความเข้าใจในหลักการของอริยสัจ 4 และการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อให้ครูสามารถนำกระบวนการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถเป็นแบบอย่างในการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และจริยธรรมให้กับนักเรียน

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดสรรทรัพยากรการเรียนรู้ที่เหมาะสม เช่น สื่อการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการแก้ปัญหาและการวิเคราะห์เชิงลึก รวมถึงสื่อที่เน้นการพัฒนาจิตใจและจริยธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและทักษะที่จำเป็นต่อการนำแนวคิดอริยสัจ 4 มาใช้ในการเรียนรู้

4. ควรพัฒนาระบบการประเมินที่ไม่เพียงแต่วัดผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ แต่ยังครอบคลุมการประเมินผลการพัฒนาจริยธรรมและการคิดวิเคราะห์ โดยใช้หลักอริยสัจ 4 เป็นกรอบในการพิจารณา ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการพัฒนาทั้งด้านวิชาการและจิตใจควบคู่กัน

5. ควรมีการสนับสนุนการวิจัยต่อยอดในด้านการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการจัดการเรียนรู้รูปแบบอื่น ๆ รวมถึงการศึกษาแนวทางการนำไปใช้ในระดับการศึกษาต่าง ๆ ตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป มีดังนี้

1. ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อเพิ่มความครอบคลุมและความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย ควรทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย เช่น นักเรียนในระดับการศึกษาต่าง ๆ หรือผู้เรียนในสาขาวิชาที่แตกต่างกัน เพื่อให้เห็นถึงผลลัพธ์ของการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 กับการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานในบริบทที่หลากหลาย

2. การวิจัยเชิงทดลองเพื่อเปรียบเทียบ โดยออกแบบการวิจัยเชิงทดลองเพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มที่ใช้การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับหลักอริยสัจ 4 และกลุ่มที่ใช้การเรียนรู้แบบปกติ เพื่อศึกษาผลกระทบอย่างชัดเจนและวัดผลประสิทธิภาพได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. การวัดผลด้านการพัฒนาทางจิตใจและจริยธรรม โดยเพิ่มตัวชี้วัดและเครื่องมือในการวัดผล การพัฒนาทางจิตใจและจริยธรรมของผู้เรียน เพื่อประเมินว่าการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 นั้นมีผลต่อการพัฒนาจิตใจและจริยธรรมของผู้เรียนอย่างไร และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณมากขึ้น

4. การวิจัยในระยะยาว เพื่อศึกษาผลการพัฒนาทักษะและการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจและจริยธรรมของผู้เรียนในระยะยาวจากการใช้หลักอริยสัจ 4 ในการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งจะช่วยให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่ต่อเนื่องและยั่งยืนของกระบวนการเรียนรู้

5. การพัฒนาและปรับปรุงเครื่องมือการเรียนรู้ โดยวิจัยและพัฒนาเครื่องมือหรือสื่อการเรียนรู้ที่ออกแบบมาเฉพาะสำหรับการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานด้วยหลักอริยสัจ 4 เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและฝึกฝนทักษะการแก้ปัญหาและพัฒนาจริยธรรมได้ง่ายขึ้น

บรรณานุกรม

- จิตต์ภิญญา ชุมสาย ณ อยุธยา. (2562). รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับวิธีสอนตามขั้นทั้ง 4 ของอริยสัจสำหรับห้องเรียนขนาดใหญ่ เพื่อส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณ. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 14(2), 223-239.
- ชยาภา คำเมรี และคณะ. (2565). การประยุกต์หลักอริยสัจ 4 กับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เพื่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สำหรับผู้เรียนในสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(3), 503-514.
- เบญจวรรณ ถนอมชยธวัช. (2559). ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21: ความท้าทายในการพัฒนานักศึกษา. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 3(2), 208-222.
- พระพันธ์วัฒน์ ธมฺมวฑฒโน (ภูมิจึง) และวิทยา ทองดี. (2565). การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning). *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(1), 967-976.
- มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. (2554). *รวมบทความ PBL ฉบับพิเศษ : การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน*. นครศรีธรรมราช : ดีชัย.
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2545). *20 วิธีการจัดการเรียนรู้, เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.
- อังคณา ตุงคะสมิต. (2559). *สังคมศึกษาในโลกอาเซียน Social studies in ASEAN Community*. ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Kay, K. (2010). *21st Century Skills : Why the Matter, What They are, and How We Get There*. In Bellanca, J. & Brandt, R. (Eds.), *21st Century Skills : Rethinking How Students Learn*. Bloomington, In : Solution Tree Press.